

Oceny i omówienia

Tomasz Morozowski, *Współkształtowanie globalizacji. Polityka Republiki Federalnej Niemiec wobec mocarstw wschodzących po 2004 roku*, Instytut Zachodni, Poznań 2022, 462 ss.

Monografia Tomasza Morozowskiego niewątpliwie wypełnia lukę w polskich badaniach nad polityką Republiki Federalnej Niemiec wobec mocarstw wschodzących po 2004 r. Autor podjął się w niej przybliżenia współczesnych stosunków Niemiec z państwami spoza szeroko rozumianego świata Zachodu, rozwijanych „w ramach polityki zagranicznej w wymiarze globalnym, wykraczającym poza układ euroatlantycki i jego organizacje multilateralne” (s. 15). Jako daty graniczne autor podał rok 2004 (w którym można było dostrzec wzmożenie wewnątrzpaństwowych debat na temat niemieckiej polityki globalnej, co powiązane było, m.in. z pojawieniem się nowych „centrów siły” na arenie światowej i potencjalnych rynków docelowych dla Niemiec) oraz rok 2021 (w którym opublikowany został strategiczny dokument rządu federalnego kreślący wytyczne dla niemieckiej polityki regionu Indo-Pacyfiku), przy tym należy podkreślić, że odwołuje się także do niemieckiej polityki globalnej realizowanej w okresie wcześniejszym. Aby ukazać ewolucję niemieckich koncepcji współpracy z mocarstwami wschodzącymi, przeanalizowane zostały różne dokumenty i oficjalne oświadczenia, wśród których można wymienić koncepcje rządu federalnego, oświadczenia niemieckich ministrów spraw zagranicznych, stenogramy wystąpień przedstawicieli rządu federalnego przed *Bundestagiem* czy publikowane na stronach rządowych wytyczne i podstawowe zasady niemieckiej polityki zagranicznej; umowy koalicyjne, programy i dokumenty partyjne; transkrypcje przemówień i konferencji prasowych; raporty i opracowania, np. Federalnego Zrzeszenia Przemysłu Niemieckiego (BDI), Niemieckiego Towarzystwa Handlu Zagranicznego i Promocji Inwestycji (GTAI) i Międzynarodowego Funduszu Walutowego (IMF) oraz dane statystyczne. Przedstawione w publikacji badania oparte zostały również na licznych niemieckojęzycznych monografiach, artykułach publikowanych w pracach zbiorowych, artykułach naukowych i prasowych, np. autorstwa R. Baumanna, H. Eberta, D. Flesesa, G. Hellmanna, R. Kappela, H. W. Maulla, F. Mehringa, U. Roosa oraz S. Scholvina.

Przyjęty w monografii układ chronologiczno-problemowy sprawia, że jej struktura jest logiczna i przejrzysta. Została ona podzielona na *Wstęp*, w którym zarysowany został przedmiot badań, problemy badawcze, cel, teza i hipotezy wraz z miernikami, metodologia, struktura pracy i jej podstawa źródłowa, a następnie sześć rozdziałów przygotowanych zgodnie z przyjętymi założeniami metodologicznymi (I. *Wprowadzenie teoretyczne*; II. *Przemiany ładu międzynarodowego – wzrost nowych mocarstw*; III. *Koncepcje współpracy RFN z mocarstwami wschodzącymi w latach 2004-2013 – nurt ekspercko-naukowy*; IV. *Glo-*

balne zaangażowanie RFN: założenia, koncepcje i dyskusje; V. Płaszczyzny rozwijania relacji RFN z mocarstwami wschodzącymi; VI. Współpraca RFN z mocarstwami wschodzącymi – studia przypadków) oraz *Zakończenie* zawierające wnioski z przeprowadzonej analizy.

Pierwszy rozdział przybliży zagadnienia teoretyczne, ukazuje korelacje między nowymi elementami badań nad polityką zagraniczną, globalizacją i pojawieniem się mocarstw wschodzących oraz wyjaśnia wybór realizmu neoklasycznego jako teoretycznego podejścia do analizy niemieckiej polityki wobec tych mocarstw. T. Morozowski zwrócił w nim uwagę na główne wyzwania stwarzane przez globalizację dla badań polityki zagranicznej, wśród których wyróżnił deterytorializację ww. polityki, proliferację i dywersyfikację podmiotów stosunków międzynarodowych oraz zmianę rozumienia pojęcia siły państwa. Autor podjął również próbę odpowiedzi na pytania, czy i jak można zaadoptować analizę polityki zagranicznej do warunków globalizacji.

Rozdział drugi dotyczy procesu wzrostu regionalnej i międzynarodowej roli oraz znaczenia mocarstw wschodzących. T. Morozowski najpierw przybliży różne kategorie państw wschodzących, a następnie omawia wybrane wskaźniki gospodarcze i demograficzne powiązane ze zmianą ich pozycji oraz sposobem postrzegania przez państwa zachodnie. Analizując wzrost znaczenia regionalnego nowych mocarstw autor wskazuje na ich potencjał jako „partnerów współkształtujących architekturę bezpieczeństwa w istotnych z punktu widzenia państw zachodnich obszarach świata” (s. 115). W tym kontekście zwraca uwagę, m.in. na współpracę w zakresie prewencji lub zarządzania konfliktami oraz ograniczanie w danym regionie wpływów państw uważanych za adwersarzy lub rywali.

Kolejny rozdział pracy odnosi się do koncepcji współpracy RFN z mocarstwami wschodzącymi uformowanymi w latach 2004-2013. Przedstawiono w nim koncepcje krajów-kotwic, regionalnych mocarstw wiodących, nowych mocarstw wiodących oraz nowej władzy i nowej odpowiedzialności stworzone przez instytuty badawczo-naukowe i eksperckie, jak np. Niemiecki Instytut Studiów Globalnych i Obszarowych (*GIGA*), Niemiecki Instytut Polityki Rozwojowej (*DIE*), Niemieckie Towarzystwo Polityki Zagranicznej (*DGAP*) czy Niemiecki Fundusz Marshalla (*GMF*). Autor szczegółowo odnosi się do genezy ww. koncepcji oraz dyskusji związanych z przemianami porządku globalnego i zmianami wewnętrznymi uwarunkowanymi niemieckiej polityki zagranicznej.

Rozdział czwarty przybliży założenia i koncepcje rządu niemieckiego dotyczące globalnego zaangażowania RFN oraz toczące się wokół nich dyskusje. Autor zamieścił w nim pogłębioną analizę dokumentu rządowego z 2012 r. pt. „Kształtować globalizację – rozbudować partnerstwa – dzielić odpowiedzialność” oraz zawartę w dokumencie koncepcji mocarstw modelujących. Analiza koncepcji objęła takie elementy, jak: przesłanki i okoliczności jej powstania, katalog mocarstw modelujących, płaszczyzny realizacji, obszary i cele współpracy, koordynację i operacjonalizację koncepcji oraz cechy ją wyróżniające na tle wcześniejszych konceptów. Ostatnie fragmenty tej części książki poświęcone zostały rozważaniom o recepcji koncepcji mocarstw modelujących oraz założeniom globalnego zaangażowania Niemiec po 2013 r.

W rozdziale piątym T. Morozowski scharakteryzował dwie płaszczyzny praktycznego rozwijania relacji RFN z Arabią Saudyjską, Brazylią, Chinami, Indiami, Indonezją, Meksykiem, Nigerią, Republiką Południowej Afryki, Wietnamem i Zjednoczonymi Emiratami Arabskimi. Pierwsza z nich – gospodarcza – została powiązana z interesem gospodarczym

Niemiec, który, jak zauważa autor, stanowi podstawę całego procesu kształtowania się założeń globalnej strategii tego państwa. Druga – ładotwórcza – została uwarunkowana sposobem postrzegania globalizacji oraz założeniem ochrony, utrzymania oraz rozwinięcia porządku międzynarodowego, które stanowiły podstawę niemieckiej polityki zagranicznej.

Ostatni rozdział analizuje współpracę państwa niemieckiego z wybranymi mocarstwami wschodzącymi, które pogrupowane zostały na podstawie posiadanych przez nie cech wspólnych lub ich braku: 1. Chiny, 2. Brazylia, Indie i RPA, 3. Meksyk i Wietnam, 4. Indonezja i Nigeria oraz 5. Arabia Saudyjska i ZEA. Autor podjął w nim próbę pokazania, w jaki sposób niemieckie interesy gospodarcze oraz polityczne determinowały stosunki z ww. państwami wschodzącymi. W związku z powyższym skupił się na scharakteryzowaniu relacji RFN z nimi, uwzględniając rangę i stopień sformalizowania partnerstw, przedstawił opis i ocenę niemieckiej współpracy z państwami wschodzącymi na płaszczyźnie gospodarczej, opierając się na analizie relacji handlowych i inwestycyjnych oraz ocenił potencjał tych państw jako partnerów dla Niemiec, wskazując na możliwości współkształtowania ładu globalnego i współpracy przy zarządzaniu zagadnieniami globalnymi. Rozdział kończy porównanie państw wschodzących z punktu widzenia założeń strategicznych RFN oraz możliwości implementacji niemieckiej polityki zagranicznej.

Podsumowując, Tomasz Morozowski przedstawił ważkie w sensie poznawczym i praktycznym zagadnienie dotyczące polityki RFN wobec mocarstw wschodzących po 2004 r. Pomimo prezentowania niejednokrotnie wielu kwestii szczegółowych, sposób przedstawienia zagadnienia jest spójny. Zaprezentowana w monografii tematyka jest dla odbiorcy nie tylko interesująca, ale również pozwala na prześledzenie i zrozumienie rozwoju stosunków gospodarczych i politycznych Niemiec z mocarstwami wschodzącymi oraz rozwoju niemieckiej polityki zagranicznej w kontekście przemian w systemie globalnym.

Agnieszka Bielawska

Poznań

ORCID: 0000-0003-2670-9782

doi.org/10.60972/PZ.2023.1.2.269

RADA REDAKCYJNA

Członkowie krajowi: **Marek Cichocki** (profesor, Collegium Civitas; Instytut Stosunków Międzynarodowych i Zrównoważonego Rozwoju, Warszawa, Polska), **Hanka Dmochowska** (doktor, em., Instytut Zachodni im. Zygmunta Wojciechowskiego, Poznań, Polska), **Tomasz Grzegorz Grosse** (profesor, Uniwersytet Warszawski; Wydział Nauk Politycznych i Studiów Międzynarodowych; Instytut Europeistyki, Warszawa, Polska), **Marceli Kosman** (profesor, em., Uniwersytet im. Adama Mickiewicza; Wydział Nauk Politycznych i Dziennikarstwa, Poznań, Polska), **Mariusz Menz** (doktor, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza, Wydział Historii, Poznań, Polska), **Aleksander Posern-Zieliński** (profesor, em., Polska Akademia Nauk, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza, Instytut Antropologii i Etnologii, Poznań, Polska); **Hanna Suchocka** (profesor, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza, Wydział Prawa i Administracji, Poznań, Polska); **Justyna Schulz** (doktor, Instytut Zachodni im. Zygmunta Wojciechowskiego, Poznań, Polska)

Członkowie zagraniczni: **Stefan Garsztecki** (profesor, Institut für Europäische Studien, Technische Universität Chemnitz, Niemcy), **Hans Henning Hahn** (profesor, Carl von Ossietzky Universität Oldenburg, Niemcy), **Jonathan Huener** (profesor, University of Vermont, Burlington VT, USA), **Henryka Ilgiewicz** (dr hab., Lietuvos kultūros tyrimų institutas – Litewski Instytut Badań Kultury, Wilno, Litwa), **Dagmara Jajęśniak-Quast** (profesor, Centrum Interdyscyplinarnych Studiów o Polsce, Uniwersytet Europejski Viadrina, Frankfurt nad Odrą, Niemcy), **Kai Olaf Lang** (Dr. sc. pol., Stiftung Wissenschaft und Politik, German Institute for International and Security Affairs, Berlin, Niemcy), **Stephan Lehnaedt** (profesor, Touro College, Berlin, Niemcy), **Jerzy Maćków** (profesor, Universität Regensburg, Institut für Politikwissenschaft, Niemcy), **Olga Morozowa** (profesor, Czarnomorski Uniwersytet Narodowy im. Petra Mohyły, Mikołajów, Ukraina), **Jaroslav Panek** (profesor, Akademie věd České republiky Historicky Ustav AV, Czech Academy of Sciences, Section of Historical Sciences, Czechy), **Katarzyna Stokłosa** (profesor, Centre for Border Region Studies, University of Southern Denmark, Sønderborg, Odense, Dania), **Klaus Ziemer** (profesor, em., Universität Trier, Niemcy, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie; Instytut Politologii, Polska), **Katarzyna Żukowska-Gagelmann** (profesor, Die Duale Hochschule Baden-Württemberg DHBW, Loerrach, Niemcy)

REDAKTORZY TEMATYCZNI

Przemysław Hauser (profesor, em. Uniwersytet im. Adama Mickiewicza, Poznań, Polska), **Tomasz Schramm** (profesor, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza, Poznań, Polska) – historia, **Jacek Kubera** (doktor, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza, Wydział Socjologii, Poznań; Polska) – socjologia, **Jerzy Kałużny** (profesor, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza, Instytut Filologii Germańskiej, Poznań, Polska) – nauki o kulturze, **Tomasz Rynarzewski** (profesor, Uniwersytet Ekonomiczny, Poznań, Polska), **Piotr Kalka** (profesor, em. Instytut Zachodni im. Zygmunta Wojciechowskiego, Poznań, Polska) – ekonomia.

Redaktor statystyczny: **Piotr Jabkowski** (profesor, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza, Wydział Socjologii, Poznań, Polska)

Redaktor językowy: **Anna Murawska** (język polski), **Maria Wagińska-Marzec** (język niemiecki), **Jonathan Chumas** (język angielski)

RECENZENCI ZEWNĘTRZNI

Jan Barcz (profesor, Akademia Leona Koźmińskiego; Katedra Prawa Międzynarodowego i Prawa Unii Europejskiej, Warszawa, Polska), **Bożena Górczyńska-Przybyłowicz** (profesor, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza, Wydział Historii, Poznań, Poznań), **Bogdan Koszel** (profesor, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza, Wydział Nauk Politycznych i Dziennikarstwa, Poznań, Polska), **Albert Kotowski** (profesor, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy, Wydział Historyczny, Polska), **Matthias Kneip** (doktor, Deutsches Polen-Institut, Darmstadt, Niemcy), **Peter Oliver Loew** (profesor, Deutsches Polen-Institut Darmstadt, Niemcy), **Magdalena Izabella Sacha** (doktor, Uniwersytet Gdański; Instytut Badań nad Kulturą, Polska), **Henadz Sahanowicz** (profesor, Studium Europy Wschodniej UW, Polska), **Renata Schaefer** (profesor, School of Business and Economics Sonoma State University, California, USA), **Janusz J. Węc** (profesor, Uniwersytet Jagielloński, Instytut Nauk Politycznych i Stosunków Międzynarodowych, Kraków, Polska)